

MAGYAR AFRIKA TÁRSASÁG
AFRICAN–HUNGARIAN UNION

AHU MAGYAR AFRIKA–TUDÁS TÁR
AHU HUNGARIAN AFRICA–KNOWLEDGE DATABASE

TÖRÖK, Zsolt

Az ismeretlen Szahara magyar felfedezője: Almásy László / The Hungarian Explorer of the Unknown Sahara: László Almásy

Eredeti közlés /Original publication:

Földrajzi Közlemények, 1997, CXXL (XLV.) köt., 1–2. sz., 77–86. old.

Elektronikus újraközlés/Electronic republication:

AHU MAGYAR AFRIKA–TUDÁS TÁR – 000.002.628

Dátum/Date: 2018. január / January 18.

filename: törökzsolt_1997_IsmSzaharaFelfed

Az elektronikus újraközlést előkészítette

/The electronic republication prepared by:

B. WALLNER, Erika és/and BIERNACZKY, Szilárd

Hivatkozás erre a dokumentumra/Cite this document

TÖRÖK, Zsolt: Az ismeretlen Szahara magyar felfedezője: Almásy László / The Hungarian Explorer of the Unknown Sahara: László Almásy, 2018, **pp. 1–17.** old., No. 000.002.628, <http://afrikatudastar.hu>

Eredeti forrás megtalálható/The original source is available:

Közkönyvtárakban / In public libraries

Kulcsszavak / Key words

magyar Afrika–kutatás, Almásy László életének és tevékenységének bemutatása, Almásy felfedezői érdemei a Szahara kutatása területén

African research in Hungary, presentation of László Almásy's life and activities, Almásy's merits in the field of the exploration and research of Sahara

AZ ELSŐ MAGYAR, SZABAD FELHASZNÁLÁSÚ, ELEKTRONIKUS, ÁGAZATI SZAKMAI KÖNYV–, TANULMÁNY–, CIKK–, DOKUMENTUM– ÉS ADAT-TÁR / THE FIRST HUNGARIAN FREE

ELECTRONIC SECTORAL PROFESSIONAL DATABASE FOR BOOKS,
STUDIES, COMMUNICATIONS, DOCUMENTS AND INFORMATIONS

* Magyar és idegen – angol, francia, német, orosz, spanyol, olasz és szükség szerint más – nyelveken készült publikációk elektronikus könyvtára / Writings in Hungarian and foreign – English, French, German, Russian, Spanish, Italian and other – languages

* Az adattárban elhelyezett tartalmak szabad megközelítésűek, de olvasásuk vagy letöltésük regisztrációhoz kötött. / The materials in the database are free but access or downloading are subject to registration.

* Az Afrikai Magyar Egyesület non-profit civil szervezet, amely az oktatók, kutatók, diákok és érdeklődők számára hozta létre ezt az elektronikus adattári szolgáltatását, amelynek célja kettős, mindenekelőtt sokoldalú és gazdag anyagú ismeretekkel elősegíteni a magyar afrikanisztikai kutatásokat, illetve ismeret-igényt, másrészt feltárni az afrikai témájú hazai publikációs tevékenységet teljes dimenziójában a kezdetektől máig. / The African–Hungarian Union is a non–profit organisation that has created this electronic database for lecturers, researchers, students and for those interested. The purpose of this database is twofold; on the one hand, we want to enrich the research of Hungarian Africa studies with versatile and plentiful information, on the other hand, we are planning to discover Hungarian publications with African themes in its entirety from the beginning until the present day.

AZ ISMERETLEN SZAHARA
MAGYAR FELFEDEZŐJE:
ALMÁSY LÁSZLÓ

TÖRÖK, Zsolt*

Földrajzi Közlemények, 1997, CXXL (XLV.) köt., 1–2. sz., 77–86. old.

THE HUNGARIAN EXPLORER OF THE UNKNOWN SAHARA:
LÁSZLÓ ALMÁSY

Abstract

László Almásy (1895–1951) the important Hungarian desert explorer is a real person, while his character in the Oscar-winning film, *The English Patient* is mostly fictitious. The aim of this paper is to give a comprehensive biography of one of the last romantic explorers. The last Austro-Hungarian explorer was born at Borostyánkő (now Bernstein) to a Hungarian noble, but not titled family. He showed early and elementary interest in motorized vehicles during his education, that was finished in England, where he obtained his pilot licence. As a pioneer aviator he served in the Monarchy's army and became a much decorated Air Force pilot. After World War I, as a royalist he drove King Karl IV to Budapest in two restoration attempts and was made a count. After the war Almásy worked as a representative of Steyr cars in Szombathely, won numerous car races. He first drove a car along the Nile into the Sudan in 1926, and returned for experimental shorter journeys in the following years to demonstrate the hardiness of Steyr cars. In 1929, as a prelude to his later desert expeditions, using two Steyrs he penetrated East Africa, the Sudan and Egypt. By the 1930's Almásy developed a passion for the desert, and joined the company of other explorers in solving the mysteries of the Libyan Desert. In this period an interesting transition was observed with the appearance of modern vehicles and this also revolutionized the technology of desert

expeditions. *Almásy* was an excellent driver and aviator and could apply the new technology at outstandingly high level.

On the other hand, the lack of corporate support forced him to mount international expeditions. In 1932 Sir Robert Clayton, Wing-Commander Penderel and Patrick Clayton joined *Almásy* in an expedition to find the legendary lost oasis, Zerzura. The *Almásy*-Clayton expedition combined first motor-cars with light aircraft (Havilland Gipsy Moth I) for reconnaissance in this area, and two wadis in the Gilf Kebir plateau were discovered from the air. In 1933, during the *Almásy*-Penderel expedition, *Almásy* found the third valley, Wadi Talh, also vast areas of the Gilf region were explored, including the Aqaba pass. Dr. László Kádár, later President of the Hungarian Geographical Society, a geographer of this expedition made several important geomorphological observations. The most important result of the 1933 *Almásy* expedition was the discovery of the prehistoric rock painting sites in the Uweinat and Gilf Kebir region (Ain Dua, Karkur Talh, Wadi Sora). During the following years *Almásy* led more desert expeditions, explored and surveyed the Gilf Kebir, the Great Sand Sea and the Wadi Haur in the Sudan. In the meantime he worked in Egypt as a flight instructor at Al Maza airfield. In 1939 when he was not allowed to stay and work in Egypt he returned to Hungary. In Budapest he was found by the Abwehr, and as a reserved captain of the Hungarian Air Force he was ordered to join the German Afrika Korps. In 1941 and 1942 he served as a desert expert and led secret missions, including the most audacious Operation Salaam, when he took two German spies from Libya to Asyut across the desert. After World War II he was tried by the People's Court in Budapest and released. In 1951 he died of dysentery in Salzburg as the nominated director of the Desert Institute of Cairo.

„Az angol beteg” mint magyar felfedező

Világszerte óriási sikert arat a kilencszeres Oscar-díjas „The English Patient” című film, amelynek főhőse, *Almásy László*, valódi személy. Amikor egy hazai felfedezőt felfedeznek, s amikor tevékenységének megítéléséről szélsőséges vélemények keringenek a hazai és nemzetközi médiában, amelyek ráadásul sokszor nélkülözik alapvető tények ismeretét is, a magyar geográfiának feladata, hogy a nyilvánosság elé

tárja a minél teljesebb igazságot. Jelen tanulmány célja, hogy jelentős felfedezőnk tevékenységét az utóbbi évek kutatásainak eredményeivel kiegészítve ismertette hozzájáruljon egy minél teljesebb és igazabb Almásy életrajzhoz.

A Kelet-Szahara, kiváltképpen pedig a Líbiai-sivatag feltárásában szerzett nemzetközileg is kimagasló érdemeket a magyar Almásy László Ede (1895–1951), akit a század legjelentősebb Szahara-kutatói között tart számon a hazai és külföldi tudomány. Almásy tevékenysége, amely itthon csak az utóbbi években vált ismertté, éppen nemzetközi jellege miatt alkalmas arra, hogy a magyar felfedező és kutató működésének bemutatásán keresztül a sivatagkutatás utolsó időszakát általános kontextusban vizsgáljuk.

Földünk egyes területei azok rendkívül kedvezőtlen természeti, vagy szélsőségesen ellenséges politikai, vallási viszonyai miatt csak a huszadik században nyíltak meg a kutatók előtt, így a földrajzi felfedezések klasszikus korszaka csak századunkban zárult le. A világtérképen zsugorodó fehér foltokként szemléltetett ismeretlen területek közül méreteivel is kiemelkedett a Kelet-Szahara, a Líbiai-sivatag óriási területe. Ennek felfedezés-története olyan esettanulmány, amely kitűnően példázza a földrajzi felfedezés és kutatás a társadalmi és történelmi környezettel való szoros kölcsönhatását.

A Monarchia szülötte

Almásy László Ede 1895-ben a nyugat-magyarországi Borostyánkőn (ma: Bernstein, Ausztria) született Almásy György második fiaként. A földbirtokos család az Almásyak nemesi ágához tartozott, így a grófi cím a másodszülött Lászlót örökletesen nem illette meg.

Tanulmányait az ifjú *László* Kőszegen kezdte és Grazban fejezte be. A technika iránti elementáris érdeklődése igen korán megnyilvánult, az autó és a repülőgép mindennél jobban érdekelt. Grazi iskolaévei alatt vitorlást konstruált, amelynek kipróbálásakor egy helyi kőbányában lezuhant és három bordáját törte. Kedvét azonban ez sem szegte, és tanulmányait Angliában, egy London melletti (Eastbourne) magániskolában folytatta. Repüléselméleti ismeretei mellé pilótajogossítványt is szerzett.

1913-ban tért vissza és az első világháború kitörésekor a cs. és kir. 11-es huszárezredhez vonult be, majd hadipilótaként szolgált az olasz

és orosz fronton. Vitézségeért többször kitüntették, megkapta a Monarchia Lovagkeresztjét is. A vesztes háború után részt vett a magyar honvédség újjászervezésében, magántitkára volt Mikes János szombathelyi püspöknek (Dobri M. 1996). Mint meggyőződéses királypárti vett részt mindkét alkalommal IV. Károly restaurációs kísérletében, 1921-ben ő vezette a király gépkocsiját. Ekkor a király őt következetesen grófnak szólította, s innét ered a cím, amelyet azonban csak külföldön használhatott.

Anyagi viszonyainak megváltozása miatt, a Monarchia és vele a királyság bukása után korábbi kedvtelése kínált számára megélhetést. Az osztrák Steyr-autógyár helyi képviselőjét vezette Szombathelyen, autóversenyzőként, pilótaként ismert alakja volt a hazai társasági életnek. A magas, vékony, hajlott hátú Almásyt sokan kedvelték. Kitűnő előadói képessége, nyelvismerete és széles műveltsége sem ellensúlyozhatta azonban olykor hangsúlyozottan arisztokratikus viselkedését, arroganciáját.

„Autóval Szudánba”

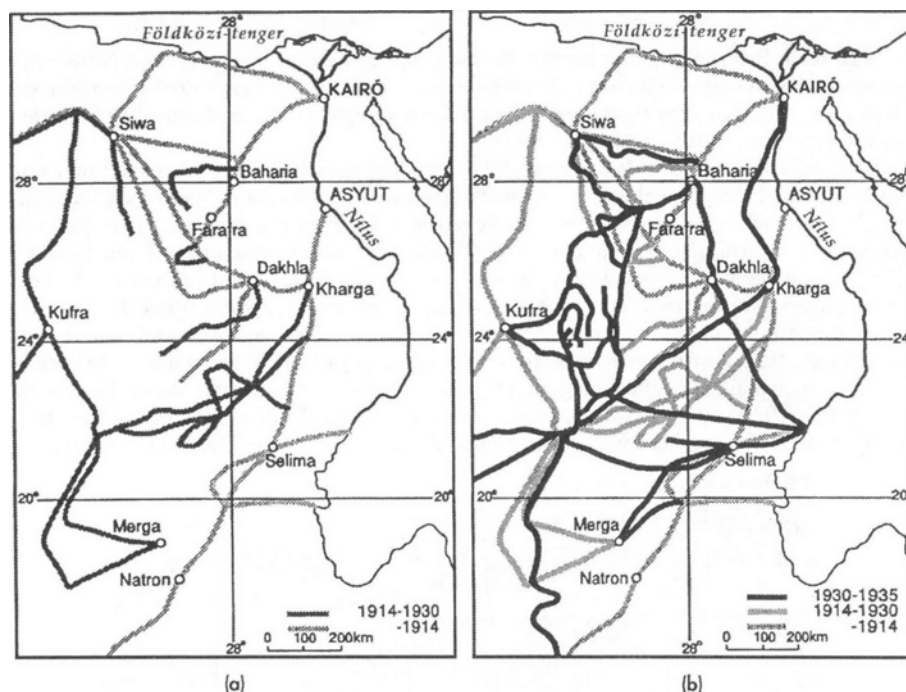
1926 telén Esterházy Antal herceg társaságában egy Steyr gépkocsival a Nílus völgyében vadászat céljából hajtottak Szudánba. Az akkori körülmények között azonban ez a kalandos vállalkozás is figyelmet keltett, hiszen a gépkocsi használhatóságát különleges terepen bizonyította (Almásy L. 1928).

A következő években Almásy még több, rövidebb-hosszabb autós kísérleti utat tett Egyiptomban, amelyek célja részben piacszerzés volt a grazi Steyr Werke számára, de emellett kalandvágyának és vadászszenvedélyének kielését is szolgálták. 1929-ben két „Steyr XX” típusú gépkocsival egy valóban vakmerő vállalkozásba fogott, amely a későbbi évek expedíciónak közvetlen előzménye volt. Ferdinand von Lichtenstein herceg társaságában Mombasából indulva, hihetetlen nehézségeket legyőzve átkelt Kelet-Afrikán, Szudán mocsarain és Egyiptomon, hogy végre megérkezzen Alexandriába. Az út Szel ima és Hárfa oázis közötti szakaszát a híres karavánúton, a Darb el Arbainon („Negyven nap útja”) tették meg, amely erre az időre már szinte feledésbe merült (Almásy L. 1929, 1930). Erről az expedícióról az osztrák Rudi Mayer filmet készített, amelyet mint ritka tudományos és filmtörténeti dokumentumot mutattak be nemrégiben.

**I. kép. Almásy László Kartúmban
Pict. I. László Almásy in Khartoum**

A „Negyven nap útján” hallotta Almásy a sivatag legendáit, köztük az elveszett oázisról, Zarzuráról szóló mesebeli történetet. A legendás oázisról az angol Wilkinson, L. G. (1818) tudósított először, majd a későbbi Dáhla oázisban kutató európaiak is említették a történetet (pl. Rohlfs, G. 1875). A név azonban előfordult már a középkori alkimista kincskereső könyvben, a Kitab al Kanuzban is (Johnson, E. A. 1930), és a huszadik század elejére a Zarzura-keresés romantikus motívuma igen fontos helyen szerepelt a Líbiai-sivatag feltárásának folyamatában (Harding King, W. J. 1925; Ball, J. 1927; Lancey Forth, N. B. 1930; Johnson, E. A. 1930; Beadnell, L. 1931; Wingate, O. 1934). A harmincas évekre azonban a legendás, fehér madár által őrzött, kincses város megtalálása katonai és politikai célokat is szolgált.

1. ábra, A Líbiai-sivatag területére vezetett expedíciók útvonalai: (a) 1930 előtt, (b) 1930-1935 között (szerk.: Török Zs.)

Figure 1. The routes of the expeditions to the Libyan Desert: (a) before 1930, (b) between 1930-1935 (ed. Zs. Török)

Almásy L. életének valóságos fordulópontja ez az időszak, hiszen akkor ébred benne a szenvedélyes vágy a sivatag rejtélyeinek megfajtése iránt, amikor korábbi támogatójától a gazdasági válság idején meg kell válnia. Ez a helyzet meghatározza azután Almásy sivatagi felfedező és kutató tevékenységét a következő évtizedben, az expedíciók időszakában.

„Az ismeretlen Szahara”

Almásy életének következő periódusát egyrészt a sivatagi expedíciók, másrészt a repüléssel ismét elmélyülő kapcsolat, valamint az Egyiptomban való huzamosabb tartózkodás jellemzi. Sivatagi expedícióit kezdetben romantikus motívumok, mindenekelőtt a Zarzura-legenda,

valamint az elveszett perzsa hadsereg Hérodotosz által is említett legendája ösztönözték, de e romantikus motívumok mellé azonban hamarosan tudományos célok kerültek, amelyek eléréséhez Almásy megszerezte a szükséges elméleti tudást és gyakorlati tapasztalatot. Sohasem vált azonban szaktudóssá, s élete végéig megőrizte romantikus jellemvonásait. Almásy mesterének és tanítójának Kemal el Din (1928) egyiptomi herceget tartotta, akinek támogatását is élvezte. A Zarzura-kérdés megoldásában azonban az angol Harding King, W. J. (1925) nyomdokait követte, mind a kutatási terület, mind a expedíciós technika vonatkozásában.

Almásy első sivatagi expedíciós vállalkozására 1931-ben került volna sor, gépe azonban, fedélzetén Zichy Nándorral, útban Egyiptom felé viharba került és lezuhant. Ezért azután csak 1932 tavaszán sikerült újra elindulnia, amikor egy fiatal angol arisztokrata, Sir Robert Clayton repülőgépe (a „Rupert”-nek nevezett Havilland Gipsy Moth I típusú sportgép) és támogatása biztosította a feltételeket. Az expedíció résztvevője volt még Patrick Clayton (1933) mérnök és H.G. Penderel (1934) angol repülőtiszt. Az út során sikerrel érték el a Gilf Kebir-fennsík nyugati peremét, ahol légi felderítés során a legendás Zarzura három völgyéből kettő helyzetét sikerült meghatározni. Készleteik vésszes fogyása miatt Almásy egyedül indult utánpótlásért az 1931 óta olaszok megszállta líbiai Kufra oázisba, amelyet először ért el autóval kelet felől. Mivel az oázisvölgyek gépkocsival való felderítésére tett erőfeszítéseik eredménytelenek maradtak, a Zarzura-legenda megoldása a következő évre maradt, és az expedíció tagjainak útjai elváltak. Robert Clayton hirtelen halála, amely követte Kemal el Din elhunytát, igen nehéz anyagi helyzetet teremtett, ráadásul Patrick Clayton saját expedícióval szállt versenybe.

Mégis, az 1933. évi Almásy-expedíciót annak ellenére tarthatjuk a legsikeresebbnek, hogy a két völgyet Patrick Clayton expedíciója (amelyhez csatlakozott Sir Clayton özvegye is) érte el előbb, így Almásy számára a harmadik völgy felfedezésének (Vadi Talh) dicsősége maradt. Az expedíció tagjai között volt az előző évről Penderel, valamint Richard Hermann osztrák író és orientalista, valamint Hans Casparius berlini fotográfus. Sajnos a tervezett film már nem készülhetett el, s származása miatt Hermann is csak álnéven publikálhatta könyvét (Hoellriegel, A. 1938), mégis ez a legjobban dokumentált Almásy-expedíció (Török Zs. 1990; Gábris Gy. 1993). Magyar szem-

pontból ez mindenekelőtt az expedíció hazai résztvevőjének, Kádár Lászlónak (1934, 1973) köszönhető.

2. kép. Almásy az 1929. évi expedíción. Az 1. és 2. kép Rudi Mayer dokumentumfilmjéből való (Kurt Mayer szívesességéből)

Pict. 1. Almásy on expedition in 1929. Picts 1 & 2 are from Rudi Mayer's documentary (by kind permission of Kurt Mayer)

A Magyar Földrajzi Társaság későbbi elnökének tevékenységén keresztül máig érzékelhető az 1933. évi Almásy-expedíciónak a magyar geográfiára, mindenekelőtt az eolikus formák geomorfológiai vizsgálatára gyakorolt hatása (Gábris Gy.-Szabó J. 1994).

Az Uvejnát-hegység Ain Dua nevű forrásánál táborozó Almásy őskori sziklafestményeket fedezett fel, amelyek gazdagsága valódi szenzációt jelentett ezen a területen (Almásy, L. 1936). A leletet az éppen ott táborozó olasz expedíció tagjainak, köztük Lodovico Caporiacco tanárnak is megmutatták (Caporiacco, L. 1934). Még 1933 őszén

Almásy újabb expedíciót kalauzolta a német Leo Frobeniust és társait, ekkor fedezte fel a szudáni Bir Bidi kutat (Almásy L. 1935b; Haynes, V. 1990).

A következő években igen jelentős kutató és térképező munkát végzett egyrészt a Gilf Kebir régióban, másrészt a Nagy Homoktenger területén Hans Joachim von der Esch segítségével, az egyiptomi kormány megbízásából (Nemerkényi A. 1996). Mint a polgári repülés vezéralakja vett részt az Al Maza repülőtér építésében, a pilóták képzésében. 1935-ben vadászexpedíciót szervezett Széchényi Zsigmond (1935) és Horthy Jenő (1937) számára az addig ismeretlen dél-szudáni területekre, amelynek során felkutatta a Vadi Hauárt és bejárta a Darb el Arbain még ismeretlen szakaszát (Almásy L. 1937).

Ezekben az években vált az egyiptomi polgári repülés egyik vezéralakjává, mint az általa 1932-ben alapított Al Maza repülőtér tanácsadója. 1937-ben elsőként vitorlázott át a nagy piramisok felett, majd ugyanebben az évben ismét felkereste a Gilf fennsíkját.

1939-ben, a háború előestéjén, a megváltozott politikai helyzetben Almásy gyanús személlyé vált. Az angolok számára osztrák és német kapcsolatai miatt, míg az olaszok számára angol kapcsolatai folytán tűnt megbízhatatlannak. Utóbbiról tanúskodnak a Kufra oázis elfoglalásakor, 1941-ben a szövetségesek által megtalált, jelenleg a Royal Geographical Society könyvtárában őrzött olasz titkos jelentések, amelyekben Almásyt angol kémként említik!

„Rommel seregével Líbiában”

Hazatérve a magyar repülésügyben kapott szakértői munkát. Sorsának alakulása a háború idején tulajdonképpen egyenes következménye volt nemzetközi jelentőségű sivatagkutató tevékenységének. A Német Birodalomban az észak-afrikai front megnyitása után ugyanis Almásy volt az egyedüli szakértő, akit a német nyelven megjelent irodalomból ismertek (Almásy, L. 1939). A német Abwehr tisztje, Franz Seubert megkereste a magyar vezérkart és kikérte Almásyt, akit tartalékos repülőfőhadnagyként vezényeltek a német hadseregbe 1941 februárjában. Térképhelyesbítéssel, légi felderítéssel bízták meg, majd a Rommel vezette Afrikakorps-hoz került.

Itteni tevékenységét ma még részben homály fedi, de tudjuk, hogy két ízben is megkísérelte Kairóból légi úton kimenteni az egyiptomi

vezérkari főnököt, Masri pasát. 1942 májusában az általa vezetett Condor egység két német ügynököt juttatott el a sivatagon keresztül, az angol vonalakon átszúszva a líbiai Dzsalo oázisból a Nílus völgyében fekvő Asziutig (Weis, H. 1990). A II. világháború egyik legkalandosabb vállalkozásának sikeres végrehajtása az expedíciós évek tapasztalatainak alkalmazása volt. Almásy sivatagi vállalkozását a Londonban titkos rádióadások megfejtésével foglalkozó Jean Howard asszony kísérte figyelemmel, akinek későbbi kutatásai jelentősen hozzájárultak Almásy valódi tevékenységének megismeréséhez.

A földrajzi kutatás és felfedezés társadalmi kontextusának feltárásához szolgáló további adalék, hogy a brit területen szervezett, az Almásy-kommandóhoz hasonló egységben (Long Range Desert Group) angol sivatagkutatók – így például Patrick Clayton –, harcoltak (Shaw, W.B.K. 1945). A német visszavonuláskor, 1942 nyarán Almásyt leszerelték, és visszatérhetett Magyarországra. Budapesten írta meg háborús élményeit útleírásában (Almásy L. 1943), amelynek címe, „Rommel seregével Libyában”, később csaknem végzetesnek bizonyult.

1944 végén a nyugat magyarországi Szelestére vonult vissza, ahol a front utol érte. Elfogták, majd szabadon bocsátották, de 1945 őszén ismét letartóztatták. Több hónapot töltött kínzások és kihallgatások közepette börtönben, amíg végül 1946 őszén Népbíróság elé állították. A népbírószági periratokból kiderül, hogy háborús bűnösnek vonták felelősségre, mert a német hadseregben szolgált. A másik vádpont az említett könyv volt, amelyet fasiszta propagandaanyagként tartottak számon. Ennek oka egyrészt a cím, másrészt a kiadó voltak, mivel a népügyész a művet csak hírből ismerte.

Almásyt végül mindkét vádpont alól felmentették, hiszen parancsot teljesített, amikor Kenese Valdemár altábornagy, a Magyar Kir. Honvéd Légierő parancsnoka a németekhez vezényelte. A tanúk közül Germanus Gyula mondta el a könyvről, hogy abban nincs náci propaganda vagy demokráciaellenes kijelentés. A per lefolyását is különösnek találom, de a felmentő ítélet, annak ellenére, hogy Almásy valóban nem volt sem háborús bűnös, sem náci, enyhén szólva szokatlan.

3. kép. Almásy László repülőtiszti egyenruhában
Pici. 3. László Almásy in pilot officer's uniform

A háború után

Almásy a felmentés után rövid ideig Budapesten tartózkodott, de 1946 végén már Ausztriában volt, meglehetősen gyenge egészségi állapotban (Brenner, W. 1995). Bécsi tartózkodás után 1947-ben visszatért Egyiptomba, ahol korábbi kapcsolatai az uralkodóházzal, mindeneke-lőtt Alaedin Mohtar herceggel lehetővé tették, hogy folytassa a háború előtti munkát. Elsősorban ismét a repüléssel foglalkozott, tanácsadó-ként dolgozott a Kairótól északra újonnan alapított sportrepülő és vitorlázó klubban. Ismét megpróbálta kapcsolatait a Steyr céggel fel-éleszteni, majd újabb lehetőség után nézett Németországban, hogy az egyiptomi piac számára gépkocsikat szerezzen be. 1949-ben egy vitorlázógépet vontatott Párizsból Kairóba, ami világrekord volt. A követ-kező évben ismét egy sivatagi rejtély, Kambüvész király elveszett

hadseregének titka foglalkoztatta, miközben mindent megtett a sivatagkutatással foglalkozó nemzetközi intézet felállításáért. 1950 nyarán fertőzést kapott, amelyből nem épült fel teljesen. Következő európai látogatásakor, 1951 februárjában egészsége hirtelen megromlott, Salzburgban a Wehrle-szanatóriumban kezelték májgyulladással és vérhassal. Betegágyában érte a jó hír, hogy a kairói Sivatagkutató Intézet (Desert Institute) igazgatójává őt nevezték ki. Helyét azonban már nem foglalhatta el, 1951. március 22-én elhunyt. Sírját születésének századik évfordulójára állították helyre, ugyanerre az alkalomra készült el mellszobra a Magyar Földrajzi Múzeum érdi emlékkertjében.

Az Almásy tevékenységét ismertető és elemző konferenciák és publikációk nyomán a század legeredményesebb magyar felfedezőjét, a Szahara nemzetközileg is számon tartott kutatóját mára ismét érdekei szerint ítéldhetjük meg. A tudománytörténetileg rendkívül érdekes, izgalmas, romantikus és politikai motívumokkal átszőtt időszakban, a Kelet - Szahara kutatásának utolsó fázisában Almásy furcsa átmenetet képviselt. Egyrészt az előző század amatőr kutatóinak nyomdokaiba lépve, de már a huszadik század expedíciós technikájának avatott alkalmazójaként érte el sikereit. Ugyanakkor felfedezővé válása, kutatói tevékenysége, majd háborús szerepe szintén egy folyamatos alakulás - változás állomásai. Rendkívüli emberként rendkívüli életet élt, kalandjait könyvekben és filmvászonon láthatjuk megelevenedni. A század egyik utolsó fehér feltárójának eltűntetője magyarként járult hozzá az emberiség nagy vállalkozásához, Földünk megismeréséhez.

Köszönetnyilvánítás

A kutatáshoz nyújtott értékes segítségükért a szerző ezúton fejezi ki külön köszönetét a következő személyeknek:

Jean Howard,
dr. Karl Draskovich,
dr. Kádár László,
Kurt Mayer.

Irodalom

ALMÁSY L.

- 1928 *Autóval Szudánba*, Budapest, A Magyar Földrajzi Társaság Könyvtára.
- 1929 Auf „Steyr XX” durch Ostafrika, *Alpenländische Automobil-Zeitung*, Nr. 8. pp. 8-14.
- 1930 By motor car from Wadi Haifa to Cairo, *Sudan Notes and Records*, Vol. 13. pp. 269-278.
- 1935a: *Az ismeretlen Szahara*, Budapest, A Magyar Földrajzi Társaság Könyvtára.
- 1935b Bir Bidi, *Sudan Notes and Records*, Vol. 18, pp. 259-276.
- 1936 *Récents explorations dans le Désert Libyque (1932-1936)*, La Caire, Soc. Roy. de geogr. d’Egypte, Schindler.
- 1939 *Unbekannte Sahara*, Leipzig, Brockhaus.
- 1943 *Rommel seregével Libyában*, Budapest, Stádium.

BAGNOLD, R. A.

- 1931 Journeys in the Libyan desert, *Geographical Journal*, Vol. 78., pp. 13-38, pp. 524-535.
- 1933 A further journey in the Libyan desert, *Geographical Journal*, Vol. 82., pp. 103-139, pp. 211-235.

BAGNOLD, R. A.

- 1937 The last of the Zerzura legends, *Geographical Journal*, Vol. 89., pp. 265-268.

BALL, J.

- 1927 Problems of the Libyan desert, *Geographical Journal*, Vol. 70., pp. 105-128.

BEADNELL, L.

- 1928 Zerzura, *Geographical Journal*, Vol. 77. pp. 245-250.

BERMANN, R. A.

- 1934 Historic Problems of the Libyan Desert, *Geographical Journal*, Vol. 83., pp. 456-463.

BRENNER, W.

- 1995 Ein Wüstenforscher aus dem Burgenland. Zum 100. Geburtstag von Ladislaus Eduard von Almásy, *Burgenländische Heimatblätter*, 57. Jg. H. 1., pp. 1-31.

CAPORIACCO, L.

- 1934 Qualche osservazione sulle pitture rupestri del Gebei el Auenat, scoperte dal prof. Lodovico di Caporiacco, *Bull. R. Soc. Geogr. Ital.*, No. 2. pp. 121-126.

CLAYTON, P. A.

1933 The Western side of the Gilf Kebir, *Geographical Journal*, Vol. 81., pp. 254-259.

1936 The South Western desert survey expedition, *Bull. de. Soc. R. Geogr. d'Egypte*, No. 19, pp. 241-265.

DOBRI, Mária

1996 Almásy László levelei Mikes János püspökhöz, *Vasi Szemle*, 50., 2., pp. 267-274.

F. J. R. R.

1933 A reconnoissance of the Gilf Kebir by the late Sir Robert Clayton East-Clayton, *Geographical Journal*, Vol. 81., pp. 249-254.

GÁBRIS Gy.

1993 Zarzura, az elveszett oázis. Almásy László 1932-es és 1933-as tavaszi felfedező útjáról a 60. évforduló alkalmából, *Földrajzi Közlemények*, 117, pp. 183-194.

GÁBRIS Gy. – SZABÓ J.

1994 Gondolatok a sivatagi eolikus felszínformálódásról. (Kádár László kutatásai és az 1993. évi Gilf Kebir-expedíció megfigyelései tükrében.), *Földrajzi Közlemények*, 118, pp. 169-196.

HAYNES, V.

1989 Oyo: a 'lost' oasis of the southern Libyan Desert, *Geographical Journal*, Vol. 155., pp. 189-195.

HARDING King, W. J.

1925 *Mysteries of the Libyan Desert*, London.

1930 The lost oases, *Geographical Journal*, Vol. 75. pp. 59-61.

HASSANEIN Bey

1924 Through Kufra to Darfur, *Geographical Journal*, Vol. 64. pp. 273-291, pp. 353-393.

HOELLRIEGEL, A.

1938 *Zarzura, die Oase der kleinen Vögel*, Zürich, Orell Füssli.

HORTHY Jenő

1937 *Egy élet vadászata*, Budapest.

JOHNSON PASHA, E. A.

1930 Zarzura, *Geographical Journal*, Vol. 75. pp. 59-61.

KÁDÁR L.

1933 Beszámoló Almásy László Ede 1933. évi libyai expedíciójának tudományos munkájáról, *Földrajzi Közlemények*, 61. pp. 284-285.

1934 A study of the Sand Sea in the Libyan Desert, *Geographical Journal*, Vol. 83. pp. 470-478.

1937 La morphologie dell'altipiano Gilf Kebir, *Geographical Journal*, pp. 485-503.

KÁDÁR L.

- 1972 Kádár László visszaemlékezése Almásy László (1895-1951) Afrika-expedíciójára, In: *Magyar utazók, földrajzi felfedezők*, Budapest, Tankönyvkiadó, pp. 302-306.

KEMAL EI DINE

- 1928 L'exploration de desert Libyque, *La Geographie*, 3-4., pp. 171-183, 5-6. pp. 320-336.

LANCEY FORTH, N. B.

- 1930 More journeys in search of Zerkura, *Geographical Journal*, Vol. 75. pp. 48-59.

MURRAY, G.W.

- 1951 Ladislav Almásy (Obituary), *Geographical Journal*, Vol. 117. pp. 253-254.

NEMERKÉNYI A.

- 1996 Almásy László szerepe Észak-Afrika feltárásában a német szakirodalom tükrében, *Vasi Szemle*, 50, 2, pp. 261-267.

NEWBOLD, D. – SHAW, W. B. K.

- 1928 An exploration in the South Libyan Desert, *Sudan Notes and Records*, Vol. 7., pp. 43-84.

PENDEREL, H. W. G. J.

- 1934 The Gilf Kebir, *Geographical Journal*, Vol. 83. pp. 449-456.

PERLEZ, J.

- 1996 The real Hungarian count was no 'English Patient', *The New York Times*, dec. 17.

ROHLFS, G.

- 1875 *Drei Monate in der Libyschen Wüste*, Cassel, Theodor Fischer.

SZÉCHÉNYI Zs.

- 1935 *Hengergő homok*, Budapest.

TÖRÖK Zs.

- 1990 Almásy László szerepe a Kelet-Szahara kutatásában, *Földrajzi Múzeumi Tanulmányok*, 8., pp. 21-26.

WEIS, H.

- 1990 Die Feldforschungen von Graf Ladislaus Eduard Almásy (1929-1942 in der östlichen Sahara), *Mitt. Öst. Geogr. Ges.*, 132. Jg., pp. 249-256.

WINGATE, O.

- 1934 In search of Zerkura, *Geographical Journal*, Vol. 83., pp. 281-308.